

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

46.	Хилийн боомтын тухай	92
47.	Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	106
48.	Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	107
49.	Монгол Улсын хилийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	107
50.	Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	108
51.	Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	110
52.	Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	110
53.	Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	111
54.	Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	111
55.	Харьяатын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	112
56.	Монгол Улсын иргэн гадаадад хувийн хэргээр зорчих, цагаачлах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	112

57.	Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	113
58.	Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	113
59.	Татварын ерөнхий хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	114
60.	Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	114
61.	Иргэний бүртгэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	114
62.	Газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	115
63.	Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	115
64.	Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	118
65.	Галт зэвсгийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	118
66.	Цэргийн албан хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	118
67.	Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	119
68.	Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	120

69.	Прокурорын байгууллагын тухай хуулийн зарим зүйл хүчингүй болсонд тооцох тухай		120
МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ			
70.	“Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвч батлах тухай” тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай	Дугаар 76	121
71.	Хуулийн төсөл буцаах тухай	Дугаар 12	121
72.	Төсвийн байнгын хорооны даргаар сонгох тухай	Дугаар 13	122
73.	Үндэсний статистикийн хорооны зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай	Дугаар 14	122
74.	Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогчийг чөлөөлөх тухай	Дугаар 15	123
75.	Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Прокурорын байгууллагын тухай хуулийн зарим зүйл хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай	Дугаар 22	124
МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ			
76.	Элчин сайдыг эгүүлэн татаж, тохоон томилж тухай	Дугаар 03	125
77.	Шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх тухай	Дугаар 04	125
МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ			
78.	Түр журам батлах тухай	Дугаар 388	126

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

79. Монгол Улсын Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоол, 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын холбогдох заалт Үндсэн хуулийн зарим заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай Дугаар 02 129

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХИЛИЙН БООМТЫН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд нийцүүлэн хилийн боомтыг хөгжүүлэх эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэхэд оршино.

2 дугаар зүйл.Хилийн боомтын тухай хууль тогтоомж

2.1.Хилийн боомтын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Монгол Улсын хилийн тухай², Гаалийн тухай³, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль⁴, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хуулиар хилийн боомт /цаашид “боомт” гэх/-ыг нээх, хаах, шинээр байгуулах, түүний удирдлага, хяналт шалгалтын болон аюулгүй

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн.

²Монгол Улсын хилийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1993 оны 4-5 дугаарт нийтлэгдсэн.

³Гаалийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 23 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁴Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2003 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

байдлыг хангах үйл ажиллагааны үндсэн зарчмыг тогтоох, боомтын дэд бүтцийг хөгжүүлэх, боомтын хяналтын болон аюулгүй байдлыг хангах байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулна.

3.2.Боомтын хяналт шалгалтын бүсэд аюулгүй байдлыг хангаж, дэг журам сахиулахтай холбогдсон харилцааг энэ хууль болон Монгол Улсын хилийн тухай хууль тогтоомжоор зохицуулна.

3.3.Боомтоор зорчигч, тээврийн хэрэгсэл, бараа, бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлэх, гаалийн бүрдүүлэлт хийх, гаалийн хяналт хэрэгжүүлэх, гаалийн болон бусад татвар ногдуулах, хураах, төлөхтэй холбогдсон харилцааг энэ хууль, Гаалийн тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай⁵ хуулиар зохицуулна.

3.4.Боомтоор мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлэх үед мал эмнэлэг, ургамлын хорио цээрийн хяналт, шалгалт хийхтэй холбогдсон харилцааг энэ хууль болон Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай⁶, Хүнсний тухай⁷, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай⁸, Ариун цэврийн тухай⁹, Эрүүл мэндийн тухай¹⁰, Ургамал хамгааллын тухай¹¹, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай¹², Малын удмын сан, эрүүл мэндийг хамгаалах тухай¹³ хуулиар зохицуулна.

3.5.Боомтоор нэвтрэх зорчигчид Монгол Улсын виз олгохтой холбогдсон энэ хуульд зааснаас бусад харилцааг Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулиар¹⁴ зохицуулна.

⁵Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 23 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁶Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 46 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁷Хүнсний тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2013 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁸Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2013 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁹Ариун цэврийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1998 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁰Эрүүл мэндийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2011 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹¹Ургамал хамгааллын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2007 оны 44 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹²Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2006 оны 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹³Малын удмын сан, эрүүл мэндийг хамгаалах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2001 оны 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁴Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2010 оны 32 дугаарт нийтлэгдсэн.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“боомт” гэж зорчигч, тээврийн хэрэгсэл, бараа, мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх зориулалттай, тусгай журмаар зохицуулагддаг нутаг дэвсгэрийг;

4.1.2.“боомтын бүс” гэж төрөөс боомтын хэрэгцээнд эзэмшүүлэхээр олгосон тусгай хэрэгцээний газрыг;

4.1.3.“олон улсын боомт” гэж Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу иргэний харьяаллыг үл харгалзан зорчигч, тээврийн хэрэгсэл, бараа, мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх боомтыг;

4.1.4.“хоёр талын боомт” гэж хөрш оронтой боомтын асуудлаар байгуулсан Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу Монгол Улсын болон хөрш орны иргэн, тээврийн хэрэгсэл, бараа, мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх боомтыг;

4.1.5.“байнгын ажиллагаатай боомт” гэж Монгол Улсын олон улсын гэрээнд зааснаар тогтоосон цагийн хуваарийн дагуу байнга ажиллах боомтыг;

4.1.6.“түр ажиллагаатай боомт” гэж боомтын асуудлаар байгуулсан Монгол Улсын олон улсын гэрээнд зааснаар түр хугацаанд ажиллах боомтыг;

4.1.7.“хяналт шалгалтын бүс” гэж боомтын хяналтын болон аюулгүй байдлыг хангах байгууллага хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа явуулах зориулалтаар тусгайлан тоногловсон газрыг;

4.1.8.“зорчигч” гэж улсын хил нэвтрэх эрхийн баримт бичиг бүхий, боомтоор нэвтэрч байгаа Монгол Улсын иргэн, гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүнийг;

4.1.9.“боомтын хяналтын байгууллага” гэж боомтод зорчигч, тээврийн хэрэгсэл, бараа, мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг бүртгэх, хяналт шалгалт явуулах, улсын хилээр нэвтрүүлэх эрх бүхий иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөн, гааль, хорио цээрийн хяналтын байгууллагыг;

4.1.10.“боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага” гэж боомтын аюулгүй байдлыг хангах, боомтод мөрдөх журмыг хэрэгжүүлэх хил хамгаалах, тагнуулын байгууллагыг;

4.1.11.“цахим нэг цонхны үйлчилгээ” гэж боомтын хяналтын байгууллага болон холбогдох бусад байгууллага цахим мэдээллийн нэгдсэн сүлжээ ашиглан иргэдэд давхардалгүй, хялбаршуулсан үйлчилгээ үзүүлэх цогц арга хэмжээг;

4.1.12.“боомтын дэд бүтэц” гэж боомтоор зорчигч, бараа, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх авто зам, төмөр зам, агаарын тээврийн дэд бүтэц, боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллагын хэвийн үйл ажиллагаа явуулах нөхцөлийг бүрдүүлсэн, боомтод тавих аюулгүй байдлын шаардлагыг хангасан инженерийн дэд бүтцийг;

4.1.13.“худалдааг хөнгөвчлөх” гэж олон улсын худалдааны үйл явц буюу худалдагчаас худалдан авагчид бараа, түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэх, зураасан кодыг бүртгэх, төлбөр төлөхтэй холбоотой мэдээллийн урсгал, өгөгдөл, баримт бичгийг цөөлөх, хялбаршуулах, харилцан уялдуулах зэрэг үйл ажиллагааг;

4.1.14.“зураасан код” гэж аливаа бараа, түүхий эд, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг тодорхойлох давхардахгүй дугаарыг.

5 дугаар зүйл.Төрөөс боомтын талаар баримтлах зарчим

5.1.Төрөөс боомтын талаар дараах зарчмыг баримтална:

5.1.1.үндэсний аюулгүй байдлыг хангах, үндэсний эрх ашгийг дээдлэх;

5.1.2.иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хүндэтгэх, хамгаалах;

5.1.3.хууль дээдлэх, Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх;

5.1.4.эдийн засгийн үр ашиг, бүс нутгийн хөгжлийн хэтийн төлөвийг харгалзах;

5.1.5.төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих;

5.1.6.эрсдэлд суурилсан зохистой хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх, худалдааг хөнгөвчлөх.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БООМТЫН ГАЗАР, БҮС

6 дугаар зүйл.Боомтын газар

6.1.Боомтын бүсэд олгох тусгай хэрэгцээний газрын хэмжээ, хилийн заагийг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал тогтооно.

6.2.Боомтын хяналт шалгалтын бүсийн хэмжээ, хилийн заагийг Засгийн газар тогтооно.

6.3.Энэ хуулийн 17.1-д заасан Боомтын үндэсний зөвлөлөөс баталсан хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хүрээнд боомтын бүсэд газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах асуудлыг энэ хуулийн 18.3-т заасан Боомтын захиргааны дарга шийдвэрлэнэ.

6.4.Энэ хуулийн 6.3-т заасны дагуу эзэмшиж, ашиглаж байгаа газрын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд энэ хуулийн 16.1-д заасан Боомтын нэгдсэн захиргаа хяналт тавина.

6.5.Боомтын бүсэд газар эзэмшүүлэх, ашиглуулахтай холбогдсон энэ хуульд нарийвчлан зааснаас бусад харилцааг Газрын тухай хууль¹⁵ тогтоомжоор зохицуулна.

7 дугаар зүйл.Боомтын бүс

7.1.Боомтын бүс нь хяналт шалгалтын бүс болон боомтод ажиллаж байгаа төрийн байгууллагын албан хаагчийн амьдрах, ажиллах орчныг бүрдүүлэх, боомтын үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад зайлшгүй шаардлагатай дэд бүтэц, барилга байгууламж бүхий хэсгээс бүрдэнэ.

7.2.Боомтын бүсийг хүн, мал, амьтан, ургамлын халдварт өвчин хил дамжин тархах, бусад онцгой нөхцөл үүссэн тохиолдолд хот, суурин газраас тусгаарлах боломжтойгоор тогтооно.

7.3.Олон улсын зэрэглэлтэй боомтын бүсэд эдийн засгийн чөлөөт бүс байгуулж болох бөгөөд эдийн засгийн чөлөөт бүс, түүнтэй холбогдсон харилцааг холбогдох хууль тогтоомжоор зохицуулна.

¹⁵Газрын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 27 дугаарт нийтлэгдсэн.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
БООМТЫН ТӨРӨЛ, ГОРИМ, ЗЭРЭГЛЭЛ, БООМТ
НЭЭХ, ХААХ, ШИНЭЭР БАЙГУУЛАХ, БООМТЫН
АЖИЛЛАХ ЦАГИЙН ХУВААРЬ**

8 дугаар зүйл.Боомтын төрөл, горим, зэрэглэл

8.1.Боомт нь агаарын замын, төмөр замын, авто замын гэсэн төрөлтэй, байнгын, түр гэсэн горимтой, олон улсын, хоёр талын гэсэн зэрэглэлтэй байна.

8.2.Боомтын төрөл, зэрэглэлийг Засгийн газар тогтооно.

**9 дүгээр зүйл.Боомт нээх, хаах, шинээр байгуулах, боомтын
ажиллагааны горим тогтоох, түүнд
өөрчлөлт оруулах**

9.1.Боомт нээх, хаах, шинээр байгуулах, боомтын ажиллагааны горим тогтоох, түүнд өөрчлөлт оруулах асуудлыг энэ хуулийн 5.1-д заасан зарчмыг баримтлан Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.

9.2.Боомт нээх, хаах, шинээр байгуулах, боомтын ажиллагааны горим тогтоох, түүнд өөрчлөлт оруулах асуудлыг холбогдох улстай дипломат шугамаар урьдчилан тохиролцсоны үндсэн дээр шийдвэрлэнэ.

9.3.Боомт нээх, хаах, шинээр байгуулах, боомтын ажиллагааны горим тогтоох, түүнд өөрчлөлт оруулах асуудлыг шийдвэрлэхдээ холбогдох байгууллагын төлөөлөл бүхий шинжээчийн баг ажиллуулж, үндэсний аюулгүй байдалд үзүүлэх нөлөө, эдийн засаг, нийгмийн ач холбогдол, үр ашгийн талаар дүн шинжилгээ хийлгэнэ.

10 дугаар зүйл.Боомтын ажиллах цагийн хуваарь

10.1.Боомтын ажиллах цагийн хуваарийг хөрш оронтой байгуулсан Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийг үндэслэн энэ хуулийн 18.1-д заасан Боомтын захиргаа тогтооно.

**ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ
БООМТЫН ДЭД БҮТЭЦ, БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖ**

11 дүгээр зүйл.Боомтын дэд бүтэц, барилга байгууламж

11.1.Боомтын дэд бүтэц, барилга байгууламжийг Засгийн газраас баталсан боомтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу барьж байгуулна.

11.2.Боомтын хяналт шалгалтын бүсэд хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд аюултай бараа бүтээгдэхүүнийг түр хадгалах тусгай зориулалтын агуулахтай байна.

11.3.Энэ хуулийн 11.2-т заасан тусгай зориулалтын агуулахын байршил, агуулахад хадгалах бараа бүтээгдэхүүний жагсаалт, хадгалалт, хамгаалалтын журмыг холбогдох хяналтын байгууллагын саналыг харгалзан Боомтын нэгдсэн захиргааны дарга батална.

11.4.Боомтын дэд бүтэц, барилга байгууламжийг барьж байгуулахтай холбогдсон харилцааг Хот байгуулалтын тухай¹⁶, Барилгын тухай¹⁷, Авто замын тухай¹⁸, Төмөр замын тээврийн тухай¹⁹, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль²⁰ болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор зохицуулна.

11.5.Боомтын хяналт шалгалтын бүс дэх дэд бүтэц, барилга байгууламж, хяналт шалгалтын тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэл нь төрийн өмч байна.

11.6.Боомтын хяналт шалгалтын бүс дэх дэд бүтэц, барилга байгууламжийн хөрөнгө оруулалтыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хэлбэрээр, түүнчлэн концессын гэрээгээр төрийн өмчлөлд шилжүүлэх нөхцөлтэйгээр байгуулж, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлж болно.

11.7.Боомтын хяналт шалгалтын бүсээс бусад хэсгийн дэд бүтэц, барилга байгууламж нь хувийн хэвшлийн болон төр, хувийн хэвшлийн холимог хэлбэртэй байж болно.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ БООМТОД ЭРХЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

12 дугаар зүйл.Боомтод эрхлэх үйл ажиллагаа

12.1.Боомтын хяналт шалгалтын бүсэд боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу үйл ажиллагаа явуулна.

¹⁶Хот байгуулалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 28 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁷Барилгын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 19 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁸Авто замын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1998 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁹Төмөр замын тээврийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2007 оны 30 дугаарт нийтлэгдсэн.

²⁰Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1995 оны 5-6 дугаарт нийтлэгдсэн.

12.2.Боомтын бүсэд энэ хуулийн 12.1-д зааснаас бусад хуулийн этгээд, иргэн Боомтын захиргаанаас зөвшөөрөл авч, тогтоосон цэгт үйл ажиллагаа явуулна.

12.3.Энэ хуулийн 12.2-т заасан зөвшөөрлийг олгох, хүчингүй болгох журмыг Боомтын нэгдсэн захиргааны дарга батална.

12.4.Боомтод үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хуулиар хамгаална.

12.5.Хууль тогтоомжид зааснаас бусад тохиолдолд энэ хуулийн 12.4-т заасан этгээдээс албан татвар, төлбөр, хураамж авахыг хориглоно.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ БООМТООР НЭВТРҮҮЛЭХ ЖУРАМ

13 дугаар зүйл.Боомтоор нэвтрүүлэх журам

13.1.Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний байгууллага нь зорчигчийг Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хууль тогтоомжийн дагуу эрх бүхий байгууллагаас олгосон хүчин төгөлдөр баримт бичгийг үндэслэн боомтоор нэвтрүүлж, хил нэвтрэх эрхийн баримт бичигт тэмдэглэл хийж, шаардлагатай бол зөрчилтэй баримт бичгийг хураан авч эрх бүхий байгууллагад шилжүүлнэ.

13.2.Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний байгууллага нь боомтоор нэвтрэсэн зорчигч, тээврийн хэрэгслийн бүртгэлийг хөтөлж, нэгдсэн сан байгуулна.

13.3.Эрх бүхий байгууллагаас зорчигчийг улсын хилээр үл нэвтрүүлэх, саатуулах талаар иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний байгууллагад зохих журмын дагуу мэдэгдсэн тохиолдолд түүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэхгүй.

13.4.Зорчигч, тээврийн хэрэгсэл боомтод тогтоосон замаар нэвтрэх бөгөөд иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний болон гаалийн улсын байцаагчид шалгуулах үүрэгтэй.

13.5.Боомтын хяналтын байгууллагын хяналт шалгалтыг тухайн тээврийн хэрэгслийн хуваарьт хугацаанд багтаан дуусгах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд боомтын хяналтын байгууллага уг хуваарьт хугацааг холбогдох тээврийн байгууллагатай тохиролцон сунгаж болно.

14 дүгээр зүйл. Боомтоор нэвтрүүлэх үеийн хяналт шалгалт

14.1. Зорчигч, тээврийн хэрэгсэл, бараа, мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг боомтоор нэвтрүүлэх үед боомтын хяналтын байгууллага хяналт шалгалт хийнэ.

14.2. Доор дурдсан боомтын хяналтын байгууллага дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

14.2.1. иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний байгууллага нь улсын хил нэвтрэх зорчигч, тээврийн хэрэгсэлд үзлэг, шалгалт явуулах, баримт бичгийг шалгаж, түүнд тэмдэглэл хийх, гадаадын иргэний виз, бүртгэлийг шалгах;

14.2.2. гаалийн байгууллага нь улсын хилээр нэвтрэх бараа, тээврийн хэрэгсэлд хяналт шалгалт явуулж, гаалийн бүрдүүлэлт хийх;

14.2.3. хорио цээрийн хяналтын байгууллага нь улсын хилээр нэвтрэх мал, амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнд хорио цээр, стандартын хяналт шалгалт хийх.

14.3. Боомтын хяналт шалгалтын дарааллыг боомтын төрөл, зэрэглэлийг харгалзан Боомтын үндэсний зөвлөл энэ хуулийн 5.1-д заасан зарчмыг баримтлан тогтооно.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ БООМТЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ

15 дугаар зүйл. Боомтын аюулгүй байдлыг хангах

15.1. Боомтын аюулгүй байдал, боомтод мөрдөх журмын хэрэгжилтийг хил хамгаалах байгууллага хариуцна.

15.2. Боомтод нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдал үүсэх, зорчигч, тээврийн хэрэгслийг барьцаалах, террорист халдлага гарах, гоц халдварт өвчин тархах зэрэг онцгой нөхцөл үүссэн үед боомтыг хил хамгаалах байгууллага хамгаалалтад авч, холбогдох байгууллагатай хамтран тусгай дэглэм тогтоож, хэрэгжилтийг зохион байгуулна.

15.3. Боомтын бүсэд жагсаал, цуглаан хийх, боомтын хөдөлгөөнийг хаах болон бусад арга, хэлбэрээр боомтын хэвийн үйл ажиллагааг тасалдуулахыг хориглоно.

15.4.Боомтын хяналт шалгалтын бүсэд гэрээт харуул, хамгаалалтын байгууллага үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ БООМТЫН УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

16 дугаар зүйл.Боомтын нэгдсэн захиргаа

16.1.Боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллагын үйл ажиллагааг уялдуулах, ерөнхий зохицуулалтаар хангах үүрэг бүхий Боомтын нэгдсэн захиргаа нь Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэргэд ажиллана.

16.2.Боомтын нэгдсэн захиргааны даргыг Боомтын үндэсний зөвлөлийн саналыг үндэслэн Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга томилж, чөлөөлнө.

16.3.Боомтын нэгдсэн захиргааны бүтэц, зохион байгуулалт, орон тооны дээд хязгаарыг Засгийн газар батална.

16.4.Боомтын нэгдсэн захиргаа нь Боомтын үндэсний зөвлөлийн ажлын албаны үүргийг гүйцэтгэнэ.

16.5.Боомтын нэгдсэн захиргаа дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

16.5.1.боомтод мөрдөх нийтлэг журмыг боловсруулах, түүнийг хэрэгжүүлэх ерөнхий зохицуулалтаар хангах;

16.5.2.боомтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө болон Боомтын үндэсний зөвлөлийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

16.5.3.боомтод хийгдэх хөрөнгө оруулалтад захиалагчаар оролцох;

16.5.4.боомтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, холбогдох төслийн дагуу барих, өргөтгөх үйл ажиллагаанд хяналт тавих;

16.5.5.боомтын хяналт шалгалт болон иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээг олон улсын жишиг, шаардлагад нийцүүлэн шуурхай, чирэгдэлгүй зохион байгуулах, боловсронгуй болгоход шаардагдах эрх зүйн зохицуулалт, зохион байгуулалтын болон хөрөнгө оруулалт, санхүүжилтийн асуудлыг зохих журмын дагуу шийдвэрлүүлэх, хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

16.5.6.энэ хуулийн 17.4.3-т заасан албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэх арга хэмжээ авах;

16.5.7.үйл ажиллагааны зорилго, чиг үүрэгт хамаарах асуудлаар Боомтын үндэсний зөвлөлд санал оруулж, шийдвэрлүүлэх;

16.5.8.боомтод үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, хуулийн этгээдээс гүйцэтгэсэн ажил, үйлчилгээтэй холбоотой статистик дүн, мэдээ, судалгааг үнэ төлбөргүй гаргуулан авах;

16.5.9.өөрийн чиг үүрэгт хамаарах асуудлаар гадаад улсын ижил төрлийн байгууллагатай харилцаа тогтоож хамтран ажиллах;

16.5.10.төр, хувийн хэвшил, хөрөнгө оруулагчдын түншлэлийг дэмжих замаар боомтын үйл ажиллагаанд үйлчилгээний дэвшилтэт хэлбэрийг нэвтрүүлэх;

16.5.11.хууль тогтоомжид заасан бусад чиг үүрэг.

17 дугаар зүйл.Боомтын үндэсний зөвлөл

17.1.Боомтын үндэсний зөвлөл нь боомтыг хөгжүүлэх асуудлаар баримтлах бодлого боловсруулах, түүнийг хэрэгжүүлэхэд энэ хуулийн 17.2-т заасан байгууллагын хамтын ажиллагааг хангаж ажиллах үүрэг бүхий орон тооны бус байгууллага бөгөөд ажлаа Засгийн газарт тайлагнана.

17.2.Боомтын үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүн хууль зүйн, сангийн, гадаад харилцааны, эдийн засгийн хөгжлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, худалдаа аж үйлдвэрийн танхим, логиستيкийн холбооны төлөөллөөс бүрдэх бөгөөд Боомтын үндэсний зөвлөлийн дарга нь Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга байна.

17.3.Боомтын үндэсний зөвлөлийн дүрмийг Засгийн газар батална.

17.4.Боомтын үндэсний зөвлөл дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

17.4.1.боомт нээх, хаах, шинээр байгуулах, өргөтгөх, боомтыг хөгжүүлэх, боомтын дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлэх талаар нэгдсэн бодлого боловсруулах;

17.4.2.боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллагын ажлын уялдаа холбоог бэхжүүлэх, боомтын үйл ажиллагааг сайжруулах талаар зөвлөмж гаргах;

17.4.3.боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллагын албан хаагчдын нийгмийн асуудлын талаар бодлого боловсруулах;

17.4.4.Боомтын захиргааны өмч, хөрөнгийн ашиглалт, зарцуулалтын талаар холбогдох зөвлөмж гаргах;

17.4.5.Боомтын нэгдсэн захиргаанаас боловсруулсан боомтыг хөгжүүлэх, дэд бүтэц, хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөөг хэлэлцэж батлах;

17.4.6.боомтод мөрдөх нийтлэг журам батлах;

17.4.7.боомтын талаарх хууль тогтоомжийн биелэлт, гаргасан шийдвэр, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих;

17.4.8.боомтын хяналт шалгалтын дарааллыг тогтоох;

17.4.9.хэлэлцсэн асуудлаараа Засгийн газраас шийдвэр гаргуулах;

17.4.10.Боомтын нэгдсэн захиргааны дүрэм батлах;

17.4.11.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

17.5.Боомтын үндэсний зөвлөл хэлэлцсэн асуудлаараа шийдвэр, зөвлөмж, дүгнэлт гаргах бөгөөд Боомтын нэгдсэн захиргаа түүний хэрэгжилтийг зохион байгуулж, биелэлт, үр дүнг тогтоосон хугацаанд Боомтын үндэсний зөвлөлд тайлагнана.

17.6.Боомтын үндэсний зөвлөл шаардлагатай гэж үзвэл асуудлыг Засгийн газрын хуралдаанд оруулж шийдвэрлүүлнэ.

18 дугаар зүйл.Боомтын захиргаа

18.1.Боомтод Боомтын захиргаа ажиллана.

18.2.Боомтын захиргааны дүрэм, бүтэц, зохион байгуулалт, орон тооны дээд хязгаарыг боомт тус бүрээр Боомтын үндэсний зөвлөлийн саналыг үндэслэн Боомтын нэгдсэн захиргааны дарга батална.

18.3.Боомтын захиргааны даргыг энэ хуулийн 19.1-д заасан Боомтын зөвлөлөөс санал болгосны дагуу Боомтын нэгдсэн захиргааны дарга томилж, чөлөөлнө.

18.4.Боомтын захиргаа дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

18.4.1.тухайн боомт дахь боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, холбогдох бусад байгууллагын ажлын уялдаа холбоог хангаж, төрийн байгууллагын албан хаагчдын ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх, үйл ажиллагаанд нь шаардлагатай дэмжлэг үзүүлэх;

18.4.2.төрийн үйлчилгээг чирэгдэлгүй, шуурхай хүргэх, худалдааг хөнгөвчлөх, цахим нэг цонхны үйлчилгээг нэвтрүүлэх ажлыг тухайн боомтын хэмжээнд зохион байгуулах;

18.4.3.гадаад улсын ижил төрлийн байгууллагатай хууль тогтоомж, Боомтын нэгдсэн захиргаанаас өгсөн чиглэл, удирдамж, эрхлэх асуудлын хүрээнд хамаарах асуудлаар харилцаа тогтоож хамтран ажиллах;

18.4.4.боомтын бүсэд хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, байгаль орчны тэнцвэрт байдлыг хадгалахад шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

18.4.5.Боомтын нэгдсэн захиргааны шийдвэр, Боомтын зөвлөлөөс гаргасан зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

18.4.6.боомтын дэд бүтэц, барилга байгууламжийг барьж байгуулах, засвар, үйлчилгээ хийх ажлыг хариуцан зохион байгуулах;

18.4.7.энэ хуулийн 17.4.6-д заасан журамд нийцүүлэн тухайн боомтод мөрдөх журам батлах;

18.4.8.хууль тогтоомжид заасан бусад чиг үүрэг.

18.5.Боомтын захиргаа нь боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, бусад төрийн хяналтын байгууллагын хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс оролцохыг хориглоно.

19 дүгээр зүйл.Боомтын зөвлөл

19.1.Боомтын хяналтын байгууллага болон боомтын аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, тээврийн байгууллага, орон нутгийн болон тухайн боомтын бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байгаа хувийн хэвшлийн төлөөлөл оролцсон Боомтын зөвлөл ажиллана.

19.2.Боомтын зөвлөлийн дарга нь Боомтын захиргааны дарга байна.

19.3.Боомтын зөвлөл нь тухайн боомтод мөрдөх журам, боомтын дэд бүтэц барих, гадаад улсын ижил төрлийн байгууллагатай харилцаа тогтоож хамтран ажиллах зэрэг асуудлаар Боомтын захиргааны дарга, боомтын хяналтын болон аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, орон нутгийн удирдлагад зөвлөх чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

20 дугаар зүйл.Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг даргатай харилцах

20.1.Боомтын захиргаа нь боомтын дэргэдэх суурьшлын бүсийг хөгжүүлэх асуудлаар нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг даргатай хамтран ажиллана.

20.2.Боомтын зөвлөл нь боомтын асуудлаар нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засаг даргад зөвлөмж өгч болно.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

21 дүгээр зүйл.Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

21.1.Боомтын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол зөрчлийн шинж байдлыг харгалзан эрх бүхий улсын байцаагч дараах хариуцлага хүлээлгэнэ:

21.1.1.энэ хуулийн 11.3-т заасан журмыг зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг долоогоос арван дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох буюу үйл ажиллагаа явуулах эрхийг нь хасах;

21.1.2.энэ хуулийн 12.3-т заасан журмыг зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг нэгээс дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

21.1.3.энэ хуулийн 17.4.6, 18.4.7-д заасан журмыг зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох.

21.2.Боомтын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг зөрчиж дэд бүтэц, барилга байгууламж барьсан бол шүүхийн шийдвэрээр уг гэм буруутай этгээдийн зардлаар дэд бүтэц, барилга байгууламжийг албадан нурааж, гэм буруутай этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг далан нэгээс нэг зуун зургаа дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

21.3.Энэ хуулийн 11.3-т заасан журмыг зөрчиж тусгай зориулалтын агуулахыг зорчигч, хүн амын нягтрал ихтэй газар барьсан бол уг агуулахыг шүүхийн шийдвэрээр гэм буруутай этгээдийн зардлаар албадан нурааж, гэм буруутай этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг далан нэгээс нэг зуун зургаа дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

21.4.Энэ хуулийг зөрчсөний улмаас учирсан хохирлыг холбогдох хуульд заасны дагуу гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ.

22 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

22.1.Энэ хуулийг 2014 оны 4 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 2 дахь заалтад “-хилийн боомтын хөгжлийн асуудал” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Газрын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 16.1.12 дахь заалт нэмсүгэй:

“16.1.12.хилийн боомтын бүс.”

2 дугаар зүйл. Газрын тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.3, 19 дүгээр зүйлийн 19.1.6 дахь заалтын “16.1.9-д” гэснийг “16.1.9, 16.1.12-т” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ХИЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 2 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 3 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“3.Хилийн боомт, түүнд мөрдөх журамтай холбогдсон харилцааг Хилийн боомтын тухай хуулиар зохицуулна.”

2 дугаар зүйл. Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, 17 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, 28 дугаар зүйл, 32 дугаар зүйлийн 5 дахь заалт, 33 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

3 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГАДААДЫН ИРГЭНИЙ ЭРХ ЗҮЙН
БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 41.9-41.12 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“41.9.Улсын байцаагч албан үүргээ гүйцэтгэх үедээ дараах тусгай хэрэгсэл, мэх ашиглаж болно:

- 41.9.1.нэг бүрийн тусгай хэрэгсэл;
- 41.9.2.тээврийн хэрэгсэл албадан зогсоох тусгай хэрэгсэл;
- 41.9.3.хамгаалах тусгай хэрэгсэл;
- 41.9.4.бие хамгаалах урлагийн зэвсэггүйгээр тулалдах мэх.

41.10.Энэ хуулийн 41.9-д заасан тусгай хэрэгсэл, мэхийг дараах тохиолдолд ашиглаж болно:

41.10.1.улсын байцаагчийн хууль ёсны шаардлагыг зориуд биелүүлээгүй, эсхүл хүч хэрэглэж эсэргүүцсэн;

41.10.2.хүний амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учруулж болзошгүй байдлаар довтолсон.

41.11.Тусгай хэрэгсэл, мэх хэрэглэснээс хүний амь бие, эрүүл мэндэд гэмтэл учирсан тохиолдолд улсын байцаагч эмнэлгийн яаралтай тусламж үзүүлэх арга хэмжээ авч, энэ тухай харьяа байгууллагын даргад мэдэгдэнэ.

41.12.Тусгай хэрэгслийн жагсаалт, хэрэглэх, хадгалах зааврыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Улсын ерөнхий прокурортой зөвшилцөн батална.

2 дугаар зүйл.Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.7 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“41.7.Улсын байцаагч Төрийн хяналт шалгалтын тухай, Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд зааснаас гадна дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

41.7.1.улсын хилээр нэвтрэх эрхийн баримт бичигт үзлэг шалгалт хийж, зөрчлийг арилгуулах;

41.7.2.гадаадын иргэний паспорт, түүнийг орлох баримт бичгийг зөрчлийг шийдвэрлэх хүртэл хадгалах, эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх;

41.7.3.гадаадын иргэнийг Монгол Улсаас албадан гаргах тухай дүгнэлт гаргах;

41.7.4.гадаадын иргэнийг Монгол Улсаас гаргахыг түдгэлзүүлсэн, албадан гаргасан шийдвэрийг цуцлах санал гаргах;

41.7.5.албан үүргээ гүйцэтгэх үед улсын хил нэвтрэх;

41.7.6.хууль тогтоомжид заасан бусад.”

3 дугаар зүйл.Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.2 дахь хэсэг, 41 дүгээр зүйлийн 41.1, 41.2, 41.3 дахь хэсгийн “гадаадын иргэний” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж, 41 дүгээр зүйлийн гарчгийн, 41.3, 41.4 дэх хэсгийн “Гадаадын иргэний” гэснийг “Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.2, 39.3 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

5 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХҮН ХУДАЛДААЛАХТАЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.8 дахь хэсгийн “хил хамгаалах” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГАДААДЫН ИРГЭНИЙ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Гадаадын иргэний эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.12 дахь заалт, 9 дүгээр зүйлийн 9.6 дахь хэсэг, 16 дугаар зүйлийн 16.1.2, 17 дугаар зүйлийн 17.3.2 дахь заалт, 19 дүгээр зүйлийн 19.2, 20 дугаар зүйлийн 20.2, 24 дүгээр зүйлийн 24.1, 25 дугаар зүйлийн 25.1, 27 дугаар зүйлийн 27.1, 28 дугаар зүйлийн 28.1, 28.3, 28.4, 29 дүгээр зүйлийн 29.1, 29.2, 29.3, 29.4, 30 дугаар зүйлийн 30.1, 30.2, 32 дугаар зүйлийн 32.2, 33 дугаар зүйлийн 33.1, 33.3, 34 дүгээр зүйлийн 34.3, 35 дугаар зүйлийн 35.1, 36 дугаар зүйлийн 36.3, 37 дугаар зүйлийн 37.2, 37.4, 37.6 дахь хэсэг, наймдугаар бүлгийн гарчгийн “гадаадын иргэний асуудал” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний асуудал” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 9.5, 17 дугаар зүйлийн 17.2, 31 дүгээр зүйлийн 31.1, 34 дүгээр зүйлийн 34.4, 36 дугаар зүйлийн 36.4, 36.6, 37 дугаар зүйлийн 37.3, 37.5, 37.8, 39 дүгээр зүйлийн 39.1 дэх хэсэг, 40 дүгээр зүйлийн гарчгийн, мөн зүйлийн 40.1, 40.2, 41 дүгээр зүйлийн 41.2 дахь хэсгийн “Гадаадын иргэний асуудал” гэснийг “Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний асуудал” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН
ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.9 дэх заалтын “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ХҮН ХУДАЛДААЛАХТАЙ ТЭМЦЭХ
ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.10, 11 дүгээр зүйлийн 11.2 дахь хэсгийн “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХАРЬЯАТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Харьяатын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалт, 10 дугаар зүйлийн 3, 4, 14 дүгээр зүйлийн 2, 3, 20 дугаар зүйлийн 1, 2, 22 дугаар зүйлийн 1, 3, 4, 6, 23 дугаар зүйлийн 1, 2, 26 дугаар зүйлийн 3, 27 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж, 23 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИРГЭН ГАДААДАД ХУВИЙН ХЭРГЭЭР ЗОРЧИХ, ЦАГААЧЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын иргэн гадаадад хувийн хэргээр зорчих, цагаачлах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 5, 6, 7, 8 дахь хэсгийн “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж, 6 дугаар зүйлийн 10 дахь хэсгийн “Гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

АЖИЛЛАХ ХҮЧ ГАДААДАД ГАРГАХ, ГАДААДААС АЖИЛЛАХ ХҮЧ, МЭРГЭЖИЛТЭН АВАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Ажиллах хүч гадаадад гаргах, гадаадаас ажиллах хүч, мэргэжилтэн авах тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.5, 8.7 дахь хэсгийн “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.4 дэх заалтын “гадаадын иргэдийн” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 71 дүгээр зүйлийн 71.8 дахь хэсгийн “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

УЛСЫН ТЭМДЭГТИЙН ХУРААМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.4.11 дэх заалтын “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРГЭНИЙ БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Иргэний бүртгэлийн тухай хуулийн 24 дүгээр

зүйлийн 24.1 дэх хэсгийн “гадаадын иргэн, харьяатын” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Газрын тухай хуулийн 44 дүгээр зүйлийн 44.7 дахь хэсгийн “гадаадын иргэдийн” гэснийг “иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

АВЛИГЫН ЭСРЭГ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Авлигын эсрэг хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/2¹ дүгээр зүйл:

“2¹ дүгээр зүйл.Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр

2¹.1.Улсын Их Хурал Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр батлах

бөгөөд түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрт заасан хугацаагаар батална.”

2/6 дугаар зүйлийн 6.1.14 дэх заалт:

“6.1.14.энэ хуулийн 2¹ дүгээр зүйлд заасан Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг төрийн байгууллага, албан тушаалтан биелүүлэх, биелэлтийг холбогдох байгууллагад тайлагнах.”

3/30 дугаар зүйлийн 30.9, 30.10 дахь хэсэг:

30.9.Авлигатай тэмцэх газарт гүйцэтгэх ажилтан, хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагчаар ажилласан хугацааг цэргийн алба хаасан хугацаанд тооцно.

30.10.Авлигатай тэмцэх газрын хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч, гүйцэтгэх ажилтан тусгай ажиллагаанд оролцохдоо байгууллагын бэлгэ тэмдэг бүхий зориулалтын хувцас хэрэглэх бөгөөд уг хувцасны загварыг Авлигатай тэмцэх газрын дарга батална.”

2 дугаар зүйл.Авлигын эсрэг хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.11 дэх заалтын “шат дамжлагыг цөөрүүлэх” гэсний дараа “, энэ чиглэлээр өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх,” гэж, мөн зүйлийн 6.6 дахь хэсгийн “шийдвэрийг” гэсний өмнө “хууль ёсны шаардлага,” гэж, “байгууллага” гэсний дараа “, албан тушаалтан,” гэж, 13 дугаар зүйлийн 13.8.3 дахь заалтын “бууруулах” гэсний дараа “, эсхүл албан тушаалын цалингийн хэмжээг гурван сар хүртэл хугацаагаар 30 хувиар бууруулах” гэж, 18 дугаар зүйлийн 18.4.11 дэх заалтын “шилжүүлэх” гэсний дараа “, энэ хуулийн 6.6, 7.1.7, 7.1.8-д заасан зөрчлийг хянан шалгаж, эрх бүхий байгууллагад хүргүүлэх” гэж, 18.4.15 дахь заалтын “хяналт тавих,” гэсний дараа “шалгах,” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Авлигын эсрэг хуулийн дараах зүйл, хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/4 дүгээр зүйл:

“4 дүгээр зүйл.Хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээд

4.1.Доор дурдсан этгээд энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна:

4.1.1.төрийн улс төрийн, захиргааны, тусгай албаны удирдах болон гүйцэтгэх албан тушаалтан;

4.1.2.төрийн үйлчилгээний албаны удирдах албан тушаалтан болон ерөнхий нягтлан бодогч, ахлах нягтлан бодогч;

4.1.3.төрийн болон орон нутгийн өмчит, төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн удирдах болон компанийн эрх бүхий албан тушаалтан;

4.1.4.олон нийтийн радио, телевизийн Үндэсний зөвлөлийн дарга, гишүүн, ерөнхий захирал;

4.1.5.улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжилт авч төрийн тодорхой чиг үүргийг хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгэж байгаа төрийн бус байгууллагын удирдах албан тушаалтан;

4.1.6.Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, бүх шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд нэр дэвшигч;

4.1.7.бүх шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга, төлөөлөгч;

4.1.8.эрх бүхий байгууллагаас баталсан жагсаалтад заасан албан тушаалтан.”

2/10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсэг:

“10.2.Мэдүүлэг гаргагч нь өөрийн болон гэр бүлийн гишүүдийн хөрөнгө, орлого, зээлийг үнэн зөв мэдүүлэх үүрэгтэй.”

3/10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсэг:

“10.4.Мэдүүлэг гаргагч энэ хуулийн 10.3-т заасан хугацаанд мэдүүлгээ мэдүүлсний дараа хөрөнгө, орлого нь нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр зуун тавь дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх буюу түүнээс дээш хэмжээгээр өөрчлөгдсөн бол түүнийг тухай бүр 30 хоногийн дотор мэдүүлнэ.”

4 дүгээр зүйл.Авлигын эсрэг хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.13 дахь заалтын “дэмжих.” гэснийг “дэмжих;” гэж, 13 дугаар зүйлийн 13.8.1, 13.8.2 дахь заалтын “цалинтай” гэснийг “цалин хөлстэй” гэж, 21 дүгээр зүйлийн 21.2.1 дэх заалтын “55” гэснийг “45” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 2014 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.6 дахь заалтын “шүүхийн шийдвэр биелүүлэх” гэсний дараа “, авлигатай тэмцэх” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ГАЛТ ЗЭВСГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Галт зэвсгийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1 дэх хэсгийн “хорих” гэсний дараа “, авлигатай тэмцэх” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ЦЭРГИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Цэргийн албан хаагчийн тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйл, 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалт,

4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалт, 6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 21 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “шүүхийн шинжилгээний” гэсний дараа “болон авлигатай тэмцэх” гэж, мөн хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 7 дахь заалтын “онцгой байдлын” гэсний өмнө “авлигатай тэмцэх,” гэж тус тус нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

НИЙТИЙН АЛБАНД НИЙТИЙН БОЛОН ХУВИЙН АШИГ СОНИРХЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ, АШИГ СОНИРХЛЫН ЗӨРЧЛӨӨС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“4 дүгээр зүйл. Хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээд

4.1. Энэ хуулийн үйлчлэлд Авлигын эсрэг хуулийн 4 дүгээр зүйлд заасан албан тушаалтан хамаарна.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Авлигын эсрэг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ЭРҮҮГИЙН БАЙЦААН ШИЙТГЭХ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.2 дахь хэсгийн “264.1./Төрийн албан тушаалтан эрх мэдлээ хэтрүүлэх/,” гэсний дараа “265.1./Төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгжийн албан тушаалтан эрх мэдлээ урвуулах/,” гэж, 27 дугаар зүйлийн 27.3 дахь хэсгийн “273.2./Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын бусаар зарцуулах/” гэсний дараа “дугаар зүйл болон өөрсдөө илрүүлсэн Эрүүгийн хуулийн 166'/Мөнгө угаах/” гэж тус тус нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.3 дахь хэсгийн “265” гэснийг “265.2.” гэж, мөн хэсгийн “дугаар зүйлд” гэснийг “дүгээр зүйлд” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.3 дахь хэсгийн “26.1.,” 27 дугаар зүйлийн 27.4 дэх хэсгийн “27.2.” гэснийг тус тус хассугай.

4 дүгээр зүйл. Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх хэсэг, 27 дугаар зүйлийн 27.2 дахь хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

5 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2014 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ПРОКУРОРЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Прокурорын байгууллагын тухай хуулийн 10, 45 дугаар зүйлийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 2014 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2013 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 76

Улаанбаатар
хот

“Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвч батлах тухай” тогтоолын хавсралтад өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.“Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвч батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2012 оны 8 дугаар сарын 17-ны өдрийн 14 дүгээр тогтоолоор баталсан “Төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвч”-ийн Хууль зүйн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний “Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг” гэсэн хэсгийн “9.Гадаадын иргэн, харьяатын асуудал эрхлэх газар” гэснийг “9.Иргэний харьяалал, шилжилт хөдөлгөөний ерөнхий газар” гэж өөрчилсүгэй.

2.Энэ тогтоолыг Хилийн боомтын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 10-ны өдөр

Дугаар 12

Улаанбаатар
хот

Хуулийн төсөл буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3.7 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Бурмаагийн 2013 оны 4 дүгээр сарын 12-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх хэлэлцэхийг дэмжээгүй тул хууль санаачлагчид нь буцаасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 13

Улаанбаатар
хот

Төсвийн байнгын хорооны даргаар сонгох тухай

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.3, 22.4 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1, 15.2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Улсын Их Хурлын гишүүн Цэрэнпилийн Даваасүрэнг Төсвийн байнгын хорооны даргаар улируулан сонгосугай.

2.Энэ тогтоолыг 2014 оны 01 дүгээр сарын 16-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 14

Улаанбаатар
хот

Үндэсний статистикийн хорооны зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай

Статистикийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Үндэсний статистикийн хорооны зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг доор дурдсанаар шинэчлэн баталсугай:

1/Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Х.Ганцогт;

2/Эдийн засгийн хөгжлийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга Б.Шинэбаатар;

3/Монголбанкны Дэд ерөнхийлөгч Э.Батшугар;

4/Монгол Улсын Ерөнхий сайдын Эдийн засгийн бодлогын зөвлөх О.Цогтгэрэл;

5/Улсын Их Хурлын Эдийн засгийн байнгын хорооны ажлын албаны ахлах зөвлөх Ж.Батсайхан;

6/Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын орлогч дарга М.Оюунчимэг.

2.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Үндэсний статистикийн хорооны зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг шинэчлэн батлах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2009 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдрийн 48 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 15

Улаанбаатар
хот

Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогчийг чөлөөлөх тухай

2013 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдөр баталсан Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн 4-6 дугаар зүйлийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Бадамдоржийн Батбаярыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогчийн үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

2.Энэ тогтоолыг 2014 оны 01 дүгээр сарын 16-ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 22

Улаанбаатар
хот

**Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт,
өөрчлөлт оруулах тухай, Прокурорын байгууллагын
тухай хуулийн зарим зүйл хүчингүй болсонд
тооцох тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим
арга хэмжээний тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Прокурорын байгууллагын тухай хуулийн зарим зүйл хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийг 2014 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөх болсонтой холбогдуулан дараах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Н.Алтанхуяг/-т даалгасугай:

1/Улсын ерөнхий прокурорын дэргэдэх Мөрдөн байцаах албыг орон тоо, төсөв, эзэмшиж байгаа үл хөдлөх болон бусад эд хөрөнгө, техник хэрэгслийн хамт 2014 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрөөс эхлэн Авлигатай тэмцэх газарт шилжүүлэх;

2/Улсын ерөнхий прокурорын 2014 оны төсвийн багцаас Улсын ерөнхий прокурорын дэргэдэх Мөрдөн байцаах албаны 2014 оны төсвийг Монгол Улсын 2014 оны төсвийн тодотгол хийх үед Авлигатай тэмцэх газрын даргын төсвийн багцад шилжүүлэх арга хэмжээ авах.

2.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Прокурорын байгууллагын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2002 оны 07 дугаар сарын 04-ний өдрийн 47 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар
хот

Элчин сайдыг эгүүлэн татаж, тохоон томилох тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн гучин гуравдугаар дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 3, Дипломат албаны тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсгийг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Монгол Улсаас Бүгд Найрамдах Финланд Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд Балдангийн Энхмандахыг эгүүлэн татаж, Бүгд Найрамдах Финланд Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайдаар Зоригийн Алтайг томилсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2014 оны 01 дүгээр
сарын 16-ны өдөр

Дугаар 04

Улаанбаатар
хот

Шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх тухай

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 1, Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 174 дүгээр зүйлийн 17.1.2 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ЗАРЛИГ БОЛГОХ нь:

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүнээр томилогдсон тул Базарсүрэнгийн Сарантуяаг Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгчийн бүрэн эрхийг түдгэлзүүлсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2013 оны 11 дүгээр
сарын 30-ны өдөр

Дугаар 388

Улаанбаатар
хот

Түр журам батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 4¹ дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Бэлэн бус торгуулийн систем нэвтрүүлэх түр журам"-ыг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Энэ тогтоол батлагдан гарсантай холбогдуулан банк, даатгал, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, тээврийн хэрэгсэл, жолоочийн үнэмлэхний бүртгэлийг нэгдсэн цахим сүлжээнд холбох ажлыг зохион байгуулахыг Хууль зүйн сайд Х.Тэмүүжин, Зам, тээврийн сайд А.Гансүх, Мэдээллийн технологи, шуудан, харилцаа холбооны газрын дарга Ц.Жадамбаа нарт тус тус даалгаж, Монголбанкны ерөнхийлөгч Н.Золжаргал, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга Д.Баярсайхан нарт зөвлөсүгэй.

3. Бэлэн бус торгуулийн тоног төхөөрөмжийн ашиглалтын урсгал зардлыг Нийслэлийн төрийн сангаас санхүүжүүлж байхыг Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч Э.Бат-Үүлд үүрэг болгосугай.

4. Энэхүү тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үр дүнг жил бүрийн I улиралд багтаан Засгийн газарт танилцуулж байхыг Хууль зүйн сайд Х.Тэмүүжинд үүрэг болгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

Н.АЛТАНХУЯГ

ХУУЛЬ ЗҮЙН САЙД

Х.ТЭМҮҮЖИН

Засгийн газрын 2013 оны 388 дугаар
тогтоолын хавсралт

**БЭЛЭН БУС ТОРГУУЛИЙН СИСТЕМ
НЭВТРҮҮЛЭХ ТҮР ЖУРАМ**

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1. Энэ журмын зорилго нь зөрчлийг хянан шийдвэрлэх эрх бүхий албан тушаалтнаас торгох шийтгэлийг ногдуулахад бэлэн бус системийг

нэвтрүүлэх, ногдуулсан шийдвэрийг биелүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

1.2. Торгох шийтгэлийг ногдуулсан шийдвэрийн биелэлтийг хангах ажиллагаа нь банк, даатгал, цагдаа, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, тээврийн хэрэгсэл, жолоочийн үнэмлэхний цахим бүртгэлд тулгуурласан нэгдмэл тогтолцоотой уялдсан байна.

Хоёр. Бэлэн бус торгууль ногдуулах

2.1. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон хууль, дүрэм, журам зөрчсөн этгээдэд бэлэн бус торгууль ногдуулахад энэ журмын 1.2-т заасан нэгдсэн цахим системийг ашиглаж, зөрчил гаргасан этгээдийн талаар зохих мэдээллийг авах, гаргасан зөрчил, ногдуулсан шийтгэлийг бүртгэх, баримтжуулах, шийдвэрийг хэвлэж өгөх, шийдвэрийн биелэлтийг хянах нөхцлийг бүрдүүлсэн программ хангамж, төхөөрөмжийг хэрэглэнэ.

2.2. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан албан тушаалтан (цаашид “Цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий ажилтан” гэх) замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой хууль тогтоомж, дүрэм, журам зөрчсөн этгээдэд торгох шийдвэр (шийтгэвэр, торгуулийн хуудас)-ийг цахим төхөөрөмж ашиглан хэвлэж өгнө.

2.3. Торгох шийдвэрийн хуудсанд цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий ажилтан гарын үсэг зурж, зөрчил гаргасан этгээдэд гардуулж өгөх эсхүл тээврийн хэрэгслийн өмчлөгчийн хаягаар хүргүүлнэ.

2.4. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 4, 5 дахь хэсэгт заасан шаардлагыг хангасан торгох шийдвэрийн хуудсанд торгууль төлөх хугацаа, дансны болон лавлах утасны дугаар, цахим хаяг, торгуулийг хугацаандаа төлөөгүй тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгасан байна.

2.5. Цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий ажилтны зөрчилд ногдуулсан торгох шийдвэр нь замын хөдөлгөөний хяналтын төхөөрөмжид бүртгэгдсэн зөрчилд ногдуулсан шийдвэртэй давхцахгүй байна.

2.6. Цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий ажилтан торгох шийтгэл ногдуулахдаа жолоочийн жолоодох эрхийн үнэмлэх, тээврийн хэрэгслийн гэрчилгээг хураахыг хориглоно.

Гурав. Торгох шийдвэрт гомдол гаргах

3.1. Зөрчил гаргасан этгээд торгох шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд заасан журмын дагуу гомдол гаргах эрхтэй.

3.2. Цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтан нь Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 6, 7, 8 дугаар зүйлд заасны дагуу гомдлыг хүлээн авч шийдвэрлэж, хариуг мэдэгдэх үүрэгтэй.

3.3. Зөрчил гаргасан этгээд нь энэ зүйлийн 3.2-т заасны дагуу гаргасан шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй.

3.4. Торгох шийдвэрт гомдол гаргах журам, түүнийг хүлээн авч шийдвэрлэх ажиллагааны талаарх мэдээллийг торгох шийдвэрийн хуудас болон www.torguuli.mn цахим хуудсанд байрлуулна.

Дөрөв. Торгох шийдвэрийг биелүүлэх

4.1. Зөрчил гаргасан этгээд нь ногдуулсан торгуулийг 15 хоногийн дотор заасан дансанд төлөх үүрэгтэй.

4.2. Торгуулийг тогтоосон хугацаанд төлөөгүй тохиолдол бүрт Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 32.3-т заасны дагуу 20.000 төгрөгөөр торгох арга хэмжээ авна.

4.3. Торгуулийг тогтоосон хугацаанд төлөөгүйн улмаас энэ зүйлийн 4.2-т заасан хэмжээгээр 5-н удаа торгуулсан бол шүүхийн шийдвэр гаргуулж, тогтоол гүйцэтгэлийн журмаар албадан гаргуулна.

Тав. Торгох шийдвэрийн бүртгэл, тооцоо

5.1. Дор дурдсан тохиолдолд зөрчлийн бүртгэлээс хасна. Үүнд:

5.1.1. торгох шийдвэрийг хүчингүй болгосон;

5.1.2. захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан нөхцөл байдал тогтоогдсон;

5.1.3. зөрчил гаргасан этгээд нас барсан.

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДҮГНЭЛТ

2014 оны 1 дүгээр
сарын 22-ны өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

Монгол Улсын Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоол, 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын холбогдох заалт Үндсэн хуулийн зарим заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 13.00 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Амарсанаа даргалж, гишүүн Д.Сугар /илтгэгч/, Д.Наранчимэг, Д.Солонго, Д.Ганзориг нарын бүрэлдэхүүнтэй, хуралдааны нарийн бичгийн даргаар Н.Болортунгалагийг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанд мэдээлэл гаргагч Нийслэлийн Хан-Уул дүүргийн 4 дүгээр хорооны оршин суугч, иргэн Б.Нямдаваа, Засгийн газрын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын сайд С.Эрдэнэ нар оролцов.

Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдаанаар Монгол Улсын Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоол, 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын 2 дахь хэсгийн в/ заалт Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.”, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. Хүн бүр эрх зүйн этгээд байна.”, Арван зургадугаар зүйлийн 5/ дахь заалтад “өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвар алдах, хүүхэд төрүүлэх, асрах болон хуульд заасан бусад тохиолдолд эд, мөнгөний тусламж авах эрхтэй” гэснийг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг хянан хэлэлцэв.

Хуралдааны явцад мэдээлэл гаргагч, иргэн Б.Нямдаваа Монгол Улсын Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар

тогтоолын 2 дахь хэсэг Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай өөрийн мэдээллийн шаардлагаасаа татгалзсан болно.

Нэг. Нийслэлийн Хан-Уул дүүргийн 4 дүгээр хорооны оршин суугч, иргэн Б.Нямдаваа Үндсэн хуулийн цэцэд доорх агуулга бүхий мэдээлэл гаргажээ. Үүнд:

“Нийгмийн даатгалын тогтолцоогоор дамжуулан ард иргэдийг ажил хөдөлмөр эрхлэх боломжгүй болсон үед нь тэтгэвэр, тэтгэмж олгох хэлбэрээр эдийн засгийн дэмжлэг, нийгмийн халамжийг үзүүлдэг хэлбэрийг олон улс орон сонгон хэрэгжүүлдэг бөгөөд тэдний нэг нь манай улс юм. Гол зарчим нь даатгуулагч ажил хөдөлмөр эрхэлж байх үедээ цалин хөдөлмөрийн хөлснөөс хуульд заасан хувь хэмжээгээр шимтгэл төлж нийгмийн даатгалын санд хуримтлуулан, түүнийгээ хожим нь хүртэх явдал билээ.

Гэтэл Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоолын 1 дэх хэсэгт нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан хувь хэмжээгээр даатгуулагчийн нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг тухайн үеийн сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү байхаар тогтоож, 1998 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн мөрдөхийг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайдад даалгажээ. Мөн Засгийн газрын 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын 2 дахь хэсгийн в/ заалтад “2011 оны 4 дүгээр сарын 5-ны өдрөөс өмнөх хугацааны тэтгэвэр тогтоолгох сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг 1.080.000 (нэг сая наян мянган) төгрөгөөр тооцох” гэж заасан байна. Энэ нь Монгол Улсын иргэний Үндсэн хуульд заасан тэтгэвэр, тэтгэмж авах эрхийг зөрчиж байна.

Дээрх тогтоолд зааснаас үзвэл даатгуулагчийн цалин, хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос нийгмийн даатгалын санд төлөх шимтгэлийн дээд хэмжээг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг арав дахин нэмэгдүүлснээс хэтрүүлэхгүй буюу одоогийн мөрдөгдөж буйгаар 1,404,000 төгрөгөөр хязгаарлаж байгаа нь ирээдүйд авах тэтгэвэр тэтгэмжийг мөн хэмжээгээр хязгаарлаж байна. Энэ нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 5/ дахь заалтад “өндөр наслах, хөдөлмөрийн чадвар алдах, хүүхэд төрүүлэх, асрах болон хуульд заасан бусад тохиолдолд эд, мөнгөний тусламж авах эрхтэй;” гэж заасан иргэний эрхэд халдаж байна.

Нөгөө талаар Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 2¹ дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4/ дэх заалтад “Нийгмийн даатгалын шимтгэл гэж нийгмийн даатгалд даатгуулах зорилгоор даатгуулагч болон ажил олгогчоос хуульд заасан хугацаанд нийгмийн даатгалын санд төлөх урьдчилсан төлбөрийг” ойлгоно гэж, мөн хуулийн 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтад “даатгуулагчийн төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэл”, мөн зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтад “ажил олгогчийн төлсөн нийгмийн даатгалын шимтгэл”-ийг нийгмийн даатгалын сангийн орлогын эх үүсвэрийн бүрдэл болох тухай заажээ. Мөн хуулийн 15 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Энэ хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 2, 4 дэх хэсэгт заасан даатгуулагч болон ажил олгогч нь дор дурдсан хувь хэмжээгээр сар бүр нийгмийн даатгалын шимтгэл төлнө” гэсэн байна.

Хуулийн эдгээр заалтаас үзвэл Монгол Улсын иргэний хожим нь тэтгэвэр, тэтгэмж авахаар бүрдүүлж буй нийгмийн даатгалын санд түүнийг ажиллуулж буй ажил олгогчийн зүгээс төлж буй шимтгэлийн орлого багтаж байна.

Гэтэл Монгол Улсын Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоолд нийгмийн даатгалын санг бүрдүүлж буй шимтгэлийн ажил олгогчид хамаарах хэсэгт төлөх шимтгэлийн дээд хязгаарыг тогтоож өгөөгүй атлаа даатгуулагч ажилтны нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх орлогод дээд хязгаарлалт хийсэн нь даатгуулагчид зориулан (төрд биш) ажил олгогчийн зүгээс төлж байгаа шимтгэл уг иргэн буюу даатгуулагчид оногдохгүй байх нөхцлийг бүрдүүлж байна.

Монгол Улсын иргэн нь Үндсэн хуульд заасан эрхээ ялгаваргүйгээр эдлэх эрхтэй. Гэтэл энэхүү 92 дугаар тогтоолын дагуу цалингийн хэмжээ өндөр тохиолдолд цалингийн хэмжээтэй дүйцэхүйц өндөр тэтгэвэр бүрэн гүйцэт авч чадахааргүй байгаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. Хүн бүр эрх зүйн этгээд байна”, Арван зургадугаар зүйлийн 5/ дахь заалтад заасан тэтгэвэр тэтгэмж авах тодорхой эрхийг тус тус зөрчиж байна хэмээн үзнэ.

Тиймээс Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалтыг удирдлага болгон Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн

92 дугаар тогтоолын үйлчлэлийг бүхэлд нь, Засгийн газрын 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын 2 дахь хэсгийн в/ заалтын үйлчлэлийг хэсэгчлэн хүчингүй болгож өгнө үү” гэжээ.

Хоёр. Засгийн газрын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын сайд С.Эрдэнэ Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

“Манай улсын нийгмийн даатгалын тогтолцоо нь эв санааны нэгдлийн зарчимд үндэслэсэн хуваарилалтын санхүүжилттэй тогтолцоо бөгөөд өндөр цалин хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос шимтгэл төлж, өндөр тэтгэвэр, тэтгэмж тогтоолгон авч ашиг хүртэх боломж олгодог арилжааны буюу хувийн даатгал биш юм.

“Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар 2021 он хүртэл баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай” Улсын Их Хурлын 1999 оны 38 дугаар тогтоолын хавсралтын 17-д “Тэтгэврийн даатгалын шимтгэл ногдуулах хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд, доод хязгаар тогтоох нь зүйтэй бөгөөд энэ зарчмыг тэтгэврийн дээд, доод хэмжээг тогтоох бодлоготой уялдуулан авч үзнэ” гэж заасны дагуу Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоолоор Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг тухайн үеийн сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү байхаар тогтоосон.

Даатгуулагчийн шимтгэл төлөх сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг Засгийн газар тогтоож, хязгаарлаагүй тохиолдолд даатгуулагч цөөн хэдэн сард хэт өндөр орлогоос шимтгэл төлснөөр тогтмол цалинтай, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг олон жил тасралтгүй төлж байсан иргэдээс илүү өндөр тэтгэвэр тогтоолгох юм. Жишээ нь: Даатгуулагч “А” нь төсвийн байгууллагад 30 жил ажиллаж цалин хөлс болох 500,000 орчим төгрөгөөс нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж байсан. Даатгуулагч “Б” төсвийн байгууллагад 18 жил ажиллаад, цалин хөлс болох 450,000 төгрөгөөс нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж байсан, мөн даатгуулагч “Б” нь сүүлийн 2 жилийн турш хувиараа хөдөлмөр эрхлэн хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлого болох 4,000,000 орчим төгрөгөөс дээд хязгаарын дагуу 1,404,000 төгрөгөөс нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж байсан. Дээрх хоёр даатгуулагчийн өндөр насны тэтгэврийг бодож үзье /сүүлийн 5 жилийн дунджаар хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогыг тодорхойлуулахаар сонгосон, мөн хөдөлмөрийн хөлсний

доод хэмжээ 140,400 төгрөг гэж тооцов./ Даатгуулагчийн шимтгэл төлөх болон тэтгэвэр бодох хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хязгаарласан тохиолдолд 30 жил ажиллаж, 500,000 төгрөгөөс 360 сарын турш шимтгэл төлсөн даатгуулагч “А”-ийн тэтгэврийн хэмжээ сард 300,000 төгрөгөөр тогтоогдож байхад 20 жил ажиллаж 216 сарын турш 450,000 төгрөгөөс, 24 сарын туршид 1,404,000 төгрөгөөс шимтгэл төлсөн даатгуулагч “Б”-ийн тэтгэврийн хэмжээ 374,200 төгрөгөөр буюу даатгуулагч “А”-аас 1.24 дахин өндөр тогтоогдож байна.

Хэрэв даатгуулагчийн шимтгэл төлөх сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг тогтоогоогүй буюу хязгаарлаагүй тохиолдолд дээрх хоёр даатгуулагчийн өндөр насны тэтгэврийн хэмжээг бодож үзье. 30 жил ажиллаж, 500,000 төгрөгний цалингаас 360 сарын турш шимтгэл төлсөн даатгуулагч “А”-ийн тэтгэврийн хэмжээ сард 300,000 төгрөгөөр тогтоогдож байхад 20 жил ажиллаж, 210 сарын турш 450,000 төгрөгөөс, 24 сарын турш 1,404,000 төгрөгөөс шимтгэл төлсөн даатгуулагч “Б”-ийн тэтгэврийн хэмжээ 841,500 төгрөгөөр буюу даатгуулагч “А”-аас 2,8 дахин өндөр тэтгэвэр тогтоолгох боломжтой байна.

Цөөн хэдэн жил ажиллаж хөдөлмөрлөхдөө ихэнх сард нь бага орлогоос шимтгэл төлөөд сүүлийн хэдэн сард нь орлогоо өндрөөр мэдүүлж өндөр шимтгэл төлж, өндөр тэтгэвэр тогтоолгон насан туршдаа авах боломж нээгдэж байгаа нь нийгмийн даатгалын үндсэн зарчмыг зөрчихөөс гадна Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “... шударга ёс, ... тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.”, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Хүнийг ... хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, ... боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. ...” гэсэн заалтуудыг тус тус зөрчихөд хүрэх юм.

Мөн өнөөгийн хүн амын насжилт уртсаж тэтгэвэр авах хүний тоо, тэтгэвэр авах хугацаа нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор тэтгэврийн даатгалын сангийн зарлагыг өсгөх юм. Тэтгэвэр бодох цалингийн дээд хязгаарыг үгүй болгох тохиолдолд өндөр тэтгэвэр авдаг иргэдийн тэтгэврийн хэмжээ илүү нэмэгдэнэ. Тухайлбал, нэмж шаардагдах 26,3 тэрбум төгрөгийн 41 хувь буюу 10,7 тэрбум төгрөг нь зөвхөн 500,000 төгрөгөөс дээш хэмжээний тэтгэвэртэй 7,7 мянган иргэний тэтгэврийн нэмэгдэлд зарцуулагдахаар байна. Нөгөөтэйгүүр, тэтгэврийн даатгалын сангийн алдагдал нэмэгдвэл түүнийг нөхөх төсвийн зарлагыг нэмэгдүүлж, энэ нь эргээд эдийн засаг дахь татварын дарамтыг өсгөх магадлалтай юм.

Засгийн газрын 2007 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн 350 дугаар тогтоолоор хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 2008 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн сард 108,000 төгрөг байхаар шинэчлэн тогтоосны дагуу тэтгэвэр тогтоолгох сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг 2011 оны 4 дүгээр сараас өмнөх хугацааны хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг 1,080,000 төгрөгөөр хязгаарлаж байна. Харин 2011 оны 4 дүгээр сараас хойш тэтгэвэр тогтоолгохоор сонгосон хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшлийн гурван талт үндэсний хорооны 2011 оны 4 дүгээр сарын 5-ны өдрийн 01 тоот шийдвэрээр Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг сард 140,400 төгрөг болгосонтой уялдан 1,404,000 төгрөгөөр хязгаарлаж байсан.

Хэрэв Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшлийн гурван талт үндэсний хорооны хурлын 2011 оны 4 дүгээр сарын 5-ны өдрийн тогтоолоор мөрдсөн 140,400 төгрөгийн хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлэн тооцсон цалингийн дээд хязгаарыг мөрдвөл тэтгэврийн даатгалын санд сард 2,2 тэрбум төгрөг, жилд 26,3 тэрбум төгрөг нэмж шаардагдана.

Өндөр насны тэтгэврийг тогтоохдоо Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу тэтгэвэр тогтоолгох хөдөлмөрийн хөлсийг даатгуулагч тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн сүүлийн 20 жилийн доторх аль дуртай дараалсан 5 жилийн шимтгэл төлсөн цалингийн дунджаас тооцдог.

Иймд Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоол, 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын 2 дахь хэсгийн в/ заалт Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 5/ дахь заалтыг зөрчөөгүй болно.” гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1.Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлд зааснаар Улсын Их Хурал эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн чиглэлийг тогтоож, нийгмийн даатгалын талаарх төрийн бодлогыг тодорхойлох онцгой бүрэн эрхийнхээ хүрээнд 1994 онд Нийгмийн даатгалын тухай хуулийг баталжээ.

2.Монгол Улс дахь нийгмийн даатгалын өнөөгийн тогтолцоонд нийцүүлэн Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 32 дугаар зүйл /1996 оны 1 дүгээр сарын 22-ны өдөр нэмэлт, өөрчлөлт орсон/, 15 дугаар зүйлийн 7

дахь заалт /2008 оны 5 дугаар сарын 8-ны өдөр нэмсэн/-ыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газар Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин наймдугаар зүйлд заасан Үндсэн хууль бусад хуулийн биелэлтийг улс даяар зохион байгуулах бүрэн эрхийнхээ хүрээнд 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдөр “Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” 92 дугаар тогтоол, 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдөр “Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр бодох цалингийн итгэлцүүр, тэтгэврийн доод хэмжээг шинэчлэн тогтоох тухай” 153 дугаар тогтоолыг тус тус гаргаж нийгмийн даатгалын шимтгэл ногдуулах орлогын дээд хязгаар тогтоосноороо Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Арван зургадугаар зүйлийн 5/ дахь заалтыг зөрчсөн гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг, Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1 дэх заалт, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31, 32 дугаар зүйлийг удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ДҮГНЭЛТ ГАРГАХ нь:

1. Монгол Улсын Засгийн газрын 1998 оны 6 дугаар сарын 10-ны өдрийн 92 дугаар тогтоолын 1 дэх хэсэгт “Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан хувь хэмжээгээр даатгуулагчийн нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг тухайн үеийн сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 10 дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцүү байхаар тогтоож, 1998 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн мөрдөхийг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Ш.Батбаярт даалгасугай”, 2012 оны 5 дугаар сарын 2-ны өдрийн 153 дугаар тогтоолын 2 дахь хэсгийн в/ заалтад “2011 оны 4 дүгээр сарын 5-ны өдрөөс өмнөх хугацааны тэтгэвэр тогтоолгох сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогын дээд хэмжээг 1.080.000 (нэг сая наян мянган) төгрөгөөр тооцох.” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн.”, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Хүнийг үндэс, угсаа, хэл, арьсны өнгө, нас, хүйс, нийгмийн гарал, байдал, хөрөнгө чинээ, эрхэлсэн ажил, албан тушаал, шашин шүтлэг, үзэл бодол, боловсролоор нь ялгаварлан гадуурхаж үл болно. Хүн бүр эрх зүйн этгээд байна.”, Арван зургадугаар зүйлийн 5/ дахь заалтад “өндөр наслах,

хөдөлмөрийн чадвар алдах, хүүхэд төрүүлэх, асрах болон хуульд заасан бусад тохиолдолд эд, мөнгөний тусламж авах эрхтэй,” гэснийг тус тус зөрчөөгүй байна.

2. Энэхүү дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Ж.АМАРСАНАА

ГИШҮҮД

**Д.СУГАР
Д.НАРАНЧИМЭГ
Д.СОЛОНГО
Д.ГАНЗОРИГ**

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакци.
Улаанбаатар-14201, Төрийн ордон 124 тоот
И-мэйл: turiin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420

Хэвлэлийн хуудас: 3

Индекс: 14003